

רב מנחם עמי רוטנברג שליט"א

ר"מ בישיבת מרכז הרב

בגדרי מצות ציצית

א. הנה כתוב בתורה בפרק ציצית: "וְעַשׂ לְהֵם צִיצִית עַל כֶּנֶף בְגָדֵיכֶם וּכְי' וְהִיא לְכֶם לְצִיצִת וּרְאֵיתֶם אֹתוֹ וּכְי' ", וגדיר המצווה הוא דכשלאבש בגדי דד' כנפות יהיה בו ציצית.

והנה ע' בש"ע ס' י"ג סע' נ' דאיתא הלכה – והמקור בಗמ' מנוחות לז' ובדברי המרדכי בהל' קטנות בשם התוס', הובא ביתה יוסף שם –adam nodu לו בשבת כשהוא בכרמלית שהטלית שעלייו פסול, לא יסירנו מעליו עד שיגיע לבתו זגדול כבוד הבריות. ועוד איתא ברמ"א שם – והמקור בתש' המהרא"ס מרוטנברג הובא ג"כ בב"י שם – דה"ה אם נפסק אחד מן הציציות ומתביש לישב ללא טלית, דיכול ללבושו ללא ברכה מכוח כבוד הבריות, ודזוקא בשבת אסור לעשות ציצית, אבל בחול כה"ג אסור. ובביאור הדברים ע' במג"א ובמ"ב שם סק"ט, דהוי רק איסור דרבנן וכבוד הבריות דוחה; ואע"ג לציצית מ"ע דאוריתא ודאוריתא לא דחינו מפני כבוד הבריות, מ"מ שרי, שלא אמרה תורה לא תלבש בגדי ללא ציצית, רק מ"ע להטיל בו ציצית, וכיון שאין יכול להטיל בו ציצית בשבת אין עובר מ"ע; אבל בחול עובר על איסור תורה בכל שעיה דקים ועשה בו ציצית. ותוספת ביאור זה – ע' במג"א ובמ"ב שם סקט"ז, דכבוד בריות דוחה אפילו איסור דאוריתא בשב ואל תעשה; ואך אדם לובש בגדי ללא ציצית מקרי 'שב ואל תעשה', ס"ל דהינו בגיןאי גדול אבל בגיןאי קטן דוחה רק איסור דרבנן, וס"ל דעתך הנ"ל הו בגיןאי קטן ואני דוחה מ"ע דאוריתא אפילו בשב ואל תעשה.

והנה עכ"פ מבואר דבשבת איינו עובר המ"ע כיון שאינו יכול להטיל הציצית בגדי. וצ"ב, דגדיר המצווה בלבישה, וככשלאבש בלי ציצית לכא' עובר בביטול מ"ע דאוריתא, כמו בחול דעובר וככ"ל. וועלה, דגדיר מצות ציצית הוא דכשלאבש בגדי דד' כנפות אייכא מ"ע להטיל בו ציצית, שלא כתוב לא תלבש בגדי דד' כנפות ללא ציצית, אלא רק מ"ע להטיל בו ציצית, והיינו דבאמת מותר ללבוש בגדי דד' כנפות ללא ציצית, רק דכשלאבש בגדי זה עכשו התחדש חיוב דציריך לכלכת ולעשות ציצית על כנפי הבגד. וע' במרדכי שם, המשך שלא הובא בב"י, דהוסיף דכ"ה במצוה ומעה, ותדע דבאמת היא לא מזויה יאסר ליכנס לבית אלא בעמוד ועשה קאי ותו לא. אמנס ע' בתוס' יבמות צ' ע"ב דהביאו היסוד הנ"ל, וכתבו דהמקור דכתוב בציצית "על ארבע כנפות כסותך" – משמע שאתה מכוסה בה כבר. ולפ"ז מ"ש "וישו להם ציצית על כנפי בגדיהם" – היינו דאחרי שלובש צריך לעשות ציצית.

עכ"פ מבואר, דעתך בשבת איינו יכול להטיל ציצית, עכ"פ מדויריתא איינו עובר איסור, ועכ"פ מותר גם ללבוש לכתהילה במקום כבוד הבריות, דሞתר ללבוש הבגד הזה, רק דאיתא מצוה להטיל ושבת אנוס וככ"ל. ולפ"ז יוצא דבאמת הוא דין נכון גם בחול, דין צריך לפשטו אי נפסק ונפסל, וגם מותר ללבוש לכתהילה בגדי דד' כנפות ללא ציצית, רק דציריך

מיד לлечת לקים המצואה להטיל ציצית בבגד, ואינו יכול להשאר בהחכ"ס וכדו' זהה מותר רק בשבת, אבל לлечת ולהטיל מותר. וכן אפילו אם אין לו חוטים כלל, מותר לו לבוש וצריך לлечת ולקיים המצואה ולקנות ולהטיל וכן'ל.

ואמנם עדין צ"ב, דלא' משמע בדיון דהגמ' במנחות זו: דשבת בכרמלית, מצד מצות ציצית ליכא איסור כלל ומותר – וכ"מ בלשונות הפס' שם – רק כיון דמטלטל החוטים בכרמלית הוイ איסור דרבנן, וע"כ משום כבוד הבריות מותר. אמןס בדיון דהמחר"ס דהביא הרמ"א הרי איירי דנמצא בהחכ"ס, ולכא' לפ"ז טעם הדיון אינו משום כבוד הבריות, אלא דברה"ג ליכא איסור כלל, וכ"מ בד"מ שם, וכ"מ בגר"א שם. אמןס ברמ"א כתוב גם דיון זה הויא מכח כבוד הבריות, וכן משמע קצת בתשובה דהובאה בבב"י. ולפי"ז צ"ל דעתך פ' אייכא איסור מדרבנן מצד הל' ציצית, וכ"כ במג"א שם ס"ק ח' דעתך פ' איסורא דרבנן אייכא. ונראה דהוא רק בע' דשבת, דבע' דבאת להתעטף בטלית פסולה בשבת דאינו יכול להטיל ציצית אייכא עכ"פ איסור דרבנן, אבל בחול מותר לגמרי ורק צריך לлечת ולהטיל בו ציצית וכן'ל. וע' במג"א שם דכתיב בהמשך דבחול אם אין ציצית נמצאים בעיר דין כמו בשבת, וע"ע בשאג"א ס' ל"ב משב'ז.

והנה אמןס נראה, דאף דיסוד גדר המצואה דכשלובש צריך להטיל ציצית, עכ"פ כשייש לו בגדי ד' כנפות עם ציצית כבר מוכן, מקיים המצואה מיד בלבישת הבגד עם הציצית, זהה גדר המצואה – דילבש בגדי עם הציצית, והנה הויא מבואר בנוסח הברכה "אשר קדשנו במצוותינו וציוו לנו להתעטף בצדיקתך" – והיינו דהמצואה היא בעצם ההתעטפות בגדי עם ציצית, וע"כ מברכים קודם העיטוף, דاز הווי עובר לעשינו דהמצואה בעצם העיטוף וכן'ל. ואמןס ע' בתוס' יבמות צ: הנ"ל דג"כ ביארו גדר המצואה דבטלית בת חיובא שאין בו ציצית בשעת העיטוף אכתי לא מחייב עד אחר שנתעטף ורך אחר שנתעטף מהיבב, ואמןס בסוף מקשה מהא דמברכינו "להתעטף בצדיקתך" דמשמע דבשעת העיטוף עביד מצואה – משמע דס"ל זוגם בגדי עם ציצית לא מקיים מצואה בשעת העיטוף אלא רק אח"כ. ואמןס ע' בשאג"א ס' ל"ב משב'ז דבודאי מצות ציצית חלה בשעת עטיפה, ע"ש.

ב. והנה איתא בגמ' מנחות מג' ע"א וראיתם אותו פרט לכוסות לילה, ושיטת הרמב"ס פ"ג ה"ז דחויבת ציצית ביום ולא בלילה, שנא' וראיתם אותו בשעת ראייה, ושיטת ר"ת בתוס' מ' ע"ב ד"ה משום והרא"ש דתלוי בכוסות דכוסות לילה פטור אפילו ביום וכוסות יום חייב אפילו בלילה, וביאור שיטת הרמב"ס דהמצואה היא ביום, ואמןס בע' גדר ד"זום" בזה, הוא גדר מיוחד דבזמן ראייה, דבhalb' צ' כתוב דזמנה ביום ולא בלילה, ובמהשך בהל' ח' כתוב ומאמתי יברך על הצדיקתך בשחר משביך בין תכלת שבת לבן שבת, וכ"פ בשעו"ע ס"ס י"ח, ובהג"ה די"א ומעמוד השחר, וע' בגר"א שם דהכלכה כדעת הרמב"ס, והיינו דגדר הזמן בזה אינו מעמוד השחר כגדර ביום סתום, אלא משעת ראייה, ומוקור שיטת הרמב"ס כדברiar בגר"א שם דאיתא עוד במנחות שם מג' ע"ב וראיתם אותו זכרתם עשה מצואה זו וזכור מצואה אחרת התלויה בה והיינו קר"ש, דתנון בברכות ט' ע"ב מאימתי קורין את שמע בשחרית משביך בין תכלת לבן, והיינו זהה המקור דהגדיר דמשיכיר בקר"ש, ועוד תניא אידך וראיתם אותו זכרתם את כל מצאות ה' כיון שנתחייב אדם למצואה זו נתחייב בכל

המצוות כולן, וכי רשי דרור מצוות נהוגות ביום, וע' בגר"א שם דכתיב דהעיקר כהרמב"ס ושוע"ע דתפילין מנא ידעינו אלא ע"כ מלימוד הנ"ל כיון שנתחייב במצבה זו וכו', וכמ"ש בירושלמי והביאו תוס' שם וכו' ע"ש, והיינו זהזמן מצות ציונית הוא משיכיר בין תכלת לבן שנא' וראיתם אותו וכו', ומזה לומדים לקר"ש ותפילה, ולפי"ז לכא' ממשמע דין הגדר דיום או לילה, אלא זמן ראייה, וע"כ אין הזמן מעמוד השחר אלא משיכיר, וע' במנ"א וברע"א שם סברא זמן המצוה בודאי הוא עד צה"כ, ולפי"ז לכא' גם בלילה אי רואים דיש אור koji זמן המצוה, וע' בהל' החת"ס שם בס' י"ח דהביא סמ"ע דכתיב דבלילה כגון יממא מקרי יום לע' משפטו, וכتب א"כ מכ"ש לע' מצית דלא כתיב يوم רק בראייה תלייה מילתה כתיב וראיתם אותו, ולפי"ז הקשה זא"כ לא הוי מצות עשה שהזמן גרמא, והענין מבואר בהנ"ל, דגם לרמב"ס והשוע"ה והגר"א, היסוד הוא גדר זמן, כדיסיד הרמב"ס בהל' ז' הזמן ביום ולא בלילה, רק דבגדר דיום בזה בע' דהתחייבות המצוה הוא מזמן דוראיתם אותו והיינו משיכיר, ואמנים יסודו הוא הגדרת עניין דיום בזה, וע"כ הוי מצות עשה שהזמן גרמא, רק דנלמד מראיתם אותו וזכרתם דהגדר דיום בזה הוא בזמנך ראייה, והיינו ראייה דcols ולא רק לו ע"י נר או חשמל, והנה ע' עוד בשוע"ע ס' ח' סע' י"א עיקר מצות טלית קטן ללבשו על בגדיו כדי שתמיד יראהו ויזכור המצאות, וע' ביאור הגר"א שם כמ"ש וראיתם וכו' ועוד תניא אידך שם במנחות מג ע"ב שראיתם אותו וזכרתם ראייה מביאה לידי זכרה וכו', וע' מג"א ומ"ב שם דאף דהגבג תחת בגדיו עכ"פ צrisk שייהו הציצית מבחוץ, כתיב וראיתם אותו וזכרתם, ומבוואר דס"ל להלכה גם כדרך הברייתא האחרונה בראיתם אותו שם דהענין דוראיתם אותו הוא ג"כ דיסוד במצבה הוא עניין וראיית הציצית.

ג. והנה בע' הגדר מצות ציונית בלילה לשיטת הרא"ש – לכא' ממשמע דהמצוה ממשיכה ממש גם בלילה, דהא אי לובש כסות يوم בלילה חייב בזכיטה.

אמנים ע' בשוע"ע ס' ח' סע' ט"ז, דהلن בטליתו בלילה צריך לברך עליו בבוקר, והמקור ברא"ש בתשובה. וצ"ב דלפי הרא"ש לכא' המצוה ממשיכה בלילה, וע' בב"ח ט"ז דהักษו על ראיית הרא"ש ופסקו – הובא במ"ב שם – דאין לברך, וזה לשיטת הרא"ש דהביא השוע"ע בס' י"ח ממשיך ומקיים המצוה גם בלילה, והיינו דס"ל דההלכה דהרא"ש בתשובה אינה מתוישבת עם שיטת הרא"ש ביסוד מצות ציונית בלילה, והעיקר אינו כהרא"ש בתשובה. ואמנים ע' בב"י דס"ל דההלכה דהרא"ש בתשובה מיושבת עם עיקר שיטת הרא"ש, והרא"ש בתשובה אינו סותר את שיטת עצמו, וכ"פ בשוע"ה, והיינו דאף דבס' י"ח הביא ב' השיטות דהרמב"ס והרא"ש,anca הביא סברת הרא"ש בתשובה דבבוקר מברך וכfn"ל. והנה כן הוא שיטת הגר"א, דבביאו רשו טרייך וביאר ראיית הרא"ש בתשובה.

והנה עולה דהוא ראייה מהגמ', וע"כ בודאי דהוא מוכחה להתוישב עם שיטת הרא"ש. והראייה – דהगמ' במנחות מג. מביאה עובדא דבר יהודה הטיל ציצית בגד של אשטו וברך עליה בבוקר, והגמ' דנה למה בירך עליה בבוקר – דהנה ע' בסוכה מ"ז ע"א בע' ברכת המצאות דשיטות רבנן דlbraceים רק בהתחלה זמן המצוה, והיינו دائ' המצוה ממשיכה בלילה הפסיק זמנו, מברך רק בהתחלה, גם אם בפועל מפסיק וחוזר ומקיים, דלא הו הפסיק, וכגון

בתפליין כל היום זמברך רק בהתחלה, וגם אי חולץ ומניה לא מברך, ושיטתת רבי דארף זמנו המצוה ממשיך אי חולץ הוי הפסיק וכל פעם שמניה שוב מברך, וכן בסוכה כל שבעה לרבנן איינו מברך אלא יום ראשון ולרבי כל פעם שהפסיק ומקיים שוב, והנה בודאי דגס רבי מודה לרבנן דארף בע' דלא התאחד מעשה המצוה, כיון דהתאחד זמו המצוה צריך לברך, דהא כל ע' המצוה מתאחד, רק מוסף דגס בתוך הזמן דזה חייב אי מפסיק וחוזר ומקיים הוי הפסיק וצרכי לחוזר ולברך – והנה בגמ' בהתחלה סבירה שרב יהודה ס"ל כרבנן וע'כ' שאלה מה מברך בבוקר, הרי מזוה שהטיל ציצית בבגד דاشתו מבואר זס"ל דיליה זמו ציצית דלא הוי מעשהז"ג, וא"כ מברך רק בפעם הראשונה שננטעף כשהייתה חדשה, דהא המצוה ממשיכה בלי הפסיק וכדפי' רשי' שם. ותריצה, דס"ל כרבי דאי פושט מברך, והוא פשוט הבגד דהיו ריק בלילה, אז לבש בגדי דיליה, וחוזר ולبس בבוקר הבגד דהיו, וע'כ' בירך. ועולה, וכל הטעם דלא בירך הוא כיון זס"ל דיליה זמו ציצית, אבל לסבירה דיליה לאו זמו ציצית צריך לברך, והטעם – דפסיקת המצוה, כמו בלבול דאמורת הגמי' בסוכה שם דארף לרבנן מברך כל שבעה, כיון דפסיקי לילות מימים. ועולה להלכה, דכינו דפסיקי לילות, דיליה לא זמו ציצית, צריך לברך; והיינו אף بلا פשט, דהא לרבנן איינו משנה אם פשוט או לא, דשליטות הפיטה אינה מעלה כלום, וא"כ גם כרבי – דכו קימ"ל להלכה – אף אם לא פשוט צריך לברך בבוקר, כיון דיליה לאו זמו ציצית וכן נ"ל.

ועליה, דהוא ראייה גדולה, והוא ראיית הרא"ש בעצמו. והיינו, דלפי מה דקימ"ל להלכה קר"ש ציצית הוי מעשהז"ג וע'כ' נשים פטורות – והטעם דיליה לאו זמו ציצית, כמו שהוא ארך להוכיח הרא"ש בעצמו בהלכות קטנות בתחילת הל' ציצית – עולה בגמ' הנ"ל דמעשה דבר יהודה, דמשמעות הדברים דהמצוה מפסיקת בלילה, וע'כ' גם לא פשוט מברך בבוקר. וצ"ב בסבירה זהה לכא' לפי הרא"ש המצוה ממשיכה גם בלילה וכן נ"ל.

ד. והנה משמע דמובואר דהטעם לצריך לברך בבוקר הוא כיון דבבוקר מתאחד זמו קיומ המצוה, וגם אי לא פשוט מברך. ואמנם בצדית לשיטת הרא"ש – כشنשא רעם הבגד בלילה לכא' המצוה ממשיכה בלילה. והנה הגמי' משווה הדברים בפשטות, ומובואר לדסברא דיליה לאו זמו ציצית הוי בלבול דפסיקי לילות וכמ"ש בגר"א שם, וממשמע דצ"ל דגס לרא"ש אף דaicא המשכיות המצוה מצד הכתות, עכ"פ בבוקר מתאחד ממש עניין זמו המצוה.

ואמנם ע' בביור שיטת הרא"ש, דמסביר דארף דבלילה ממשיקה המצוה להרא"ש ואפילו מברך עלה אם לבש בלילה, חוזר ומברך בבוקר; והטעם דהוי הפסיק – כיון דהיו הוא הגורם לחזיב הכתות, וכיון דחוור העניין המחייב דהוא היום, צריך לחוזר ולברך.

ואנו לכא' וחוק וצ"ב, דהא ליכא התאחדות זמו המצוה, אלא רק התאחדות וחזמו שגורם את המצוה, זה סגי שיזוז ויברך והרי ממשיך לבוש הבגד ולכא' המצוה ממשיקה, ומשמעות הגמי' דהוא דבר פשוט ציצית הוי בלבול דפסיקי לילות, וע'כ' אף אם לא פשוט מברך וכן נ"ל, ולפי דרך הב"י הוא חידוש גדול. ולפי הרא"ש יוצא, דאי קם בלילה ומטעטף ונשאר עד עד הבוקר, זמברך בלילה וחוזר ומברך בבוקר, ע"ש בבי' ולפי שיטת הב"י הטעם רק בಗל שהתחדש הגורם דחייב המצוה וכן נ"ל. וע' בעrho"ש שם דכוטב טעם חדש זהה –

זהוי היסח דעת גדול דשנית לילה, אمنס בגם' מבואר בהדייה, וכדביאר הגרא", דהטעם דمبرך בבוקר אינו כיון דחשינה הו הפסק. וע' במ"ב שם, דברישן ביום ולא פשט א"צ ברכה לכוכ"ע, אלא העניין כיון דקימ"ל להלכה דלילה לאו זמן ציצית, ומשמע בגם' ובגרא"א דהגדת ב齊יצית הו בנסיבות אחרות דכההמצוה מפסיקת ומתחדש זמן חיוב המצווה צריך לברך וככ"ל.

ה. והנה ע"כ נראה משמעות הדברים בגם', וכדביאר בגרא", דלכ"ע הגדר היסודי דמצוות ציצית הוא ביום דזוקא ולא בלילה, וכמ"ש "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצותה ה'" והוא תלוי בזמן דבאים ולא בלילה, וכמ"ש הרמב"ם. וע"כ גם לרא"ש זמן המצווה מתחדש בבוקר, וככ"ב בczפנת פענח על הרמב"ם הל' ציצית פ"ג ה'ז, ודכתב דבאות א"פ לשיטת ר"ת וס"ל דכסות יום חייב בלילה, זה רק אסור ללבושים בלילה ללא ציצית, אבל העשה לא קיים אם לבושים בלילה ב齊יצית ע"ש.

ונראה עניין ביאור שיטת הרא"ש בגדר דהמצוה בלילה, דהנה בגדרי חיוב המצוות עשה איכא ג' דרגות:

א - מצוה חיובית שחיב ללבת לקים אותה, וכגון תפילין וכדו'.

ב - מצוה קיומית דאיינו חייב לקים אותה, אבל עכ"פ איכא מצוה קיומית ונדריך להשתדל לרדו"ף אחריה לקיימה, וכגון ציצית וכדו'. וע' במנחות מ"א ע"א בהא דענשין בזמן דaicא ריתחה. ג - מצויות דশמקים איכא מצוה, אבל אין עניין הידור לרדו"ף לקים, וכגון שחיטה וכדו'.

והנה מצות ציצית הו בגדר הב' וככ"ל, ולפי הנ"ל היינו ביום, ובזה התורה אמרה "וראיתם אותו וזכרתם" וככ"ל. ונני הגדר בזה בלילה לשיטת הרא"ש הו בגדר הג', והיינו דהרצחה ללבוש כסות יום או לילית בלילה להטיל בו ציצית שיהיה ציצית בבעוד. וע"ל דזו נס כוונת czפנת פענח, דא"פ דכתב דבלילה לaicא המ"ע ורק איכא איסור ללבושים בלילה ללא ציצית, אמןס הרايיזה ע' איסור שלא תעשה איכא ב齊יצית, הרי רק איכא ע' דמ"ע להטיל ציצית, אלא כוונתו דחייב להטיל, וכך בשחיטה, וע"כ אסור וככ"ל.

והנה עולה דב齊יצית בלילה, גם לרא"ש אין הגדר זההו לרדו"ף לקים המצווה בלילה, אמןס שלובש מקימים המצווה כמו בשחיטה וככ"ל. וע"כ כיון דבלילה עכ"פ גם לרא"ש לא הו בגדר דיסוד המצווה ללבוש ציצית ולראות - כיון דבבוקר מתחדש דהוי מצוה קיומית שצריך לרדו"ף אחריה ולקיימה, שייך לברך וככ"ל.

ו. והנה ע' במשנה ברכות יב: "מזכירין יציאת מצרים בלילה", ופי' רש"י: "פרשת ציציתداع"פ שאין לילה זמן ציצית דכתיב 'וראיתם אותו וזכרתם', אומרים אותה בלילה מפני יציאת מצרים שבה". וע' במשנה שם יג: "זהה אם שמעו נהוג בין ביום ובין בלילה ויאמר איןנו נהוג אלא ביום בלבד", ופירש"י דמשתעדי ב齊יצית שאינה נהוגת אלא ביום דכתיב "וראיתם אותו". ולפי הנ"ל הוא מבואר בפשטו, ומשמע הכל הנ"ל.

והנה קימ"ל להלכה כר"ש דמצוות ציצית הו מעשה"ג, ולכא' לרא"ש המצווה ממשיכה בלילה, ואין חילוק בין היום ללילה, ולפי הנ"ל הוא ג"כ מבואר בפשטו דגס לרא"ש עיקר

המצוה ביום. ואמנם ע' בתוס' במנחות שם וברא"ש בהל' קטנות שם דתירצו שהיומ גורם לחיבת המלבוש, והטעים דהא עכ"פ מצד יסוד המצוה דחיווב ופטור דעתך הנסיבות הו גם בלילה וע"כ מצד המצוה דתלווי בכיסות לכא' לא הו מעשהז"ג וע"כ תירצו כנ"ל וע' בהמשך. והנה ע' עוד בשו"ע ס' כ"א סע' ג' ברמ"א דנהגו שלא לשכב בטלית שיש בו ציצית, וע' שם במ"ב משב"ז, וע' בט"ז בס' ח' סע' ט"ז. ולכא' לרא"ש הוא מצוה גם בלילה, משמע ג"כ דיליכא גדר דעתינו לקיים בלילה וככ"ל.

יע' עוד בשו"ע ס' כ"ד בע' דלהסתכל בציצית והטעם "שנא' וראיתם אותו זכרתם", והא אין רואים בציצית בפרק' ציצית בלילה, ומשמע ג"כ ככל הנ"ל.

והנה ע' עוד במ"ש בב"ח ס"ס י"ח ובמג"א שם סק"א ובמ"ב שם סק"ד, דבתענית ציבור כשלובשים טלית במנחה יסיר את הטלית כשיגיע לברכו דכיון דעכשו אין לובשין אלא למצות ציצית אם יהיה עלייך יראה כאילו סובר דלילה זמן ציצית הוא ע"ש. וע' במג"א שם דמוסיף זהה מקור דהוא דומה לנדר בתפילהון דבസ"ל ס"ד, וע' שם במג"א וט"ז בגדרי החשש בזה.

והנה ע' ברא"ש בהל' קטנות שם בע' דלובש כיסות يوم בלילה דמסיק כסバラ דצריך לברך, וע"ע במ"ב ס' תקפ"א סק"ז. והענין מבואר ע"פ הנ"ל, דכשלובש איכא קיום מצוה וכמו בשחיטה וככ"ל.

אמנם לפי הנ"ל עולה חידוש בשיטת הרא"ש וכ"מ בב"י וככ"ל, די קם בלילה ומיתעטף וمبرך, גם אם נשאר ער עד הבוקר צריך לחזור ולברך. והענין מבואר לפי הנ"ל, דעליה בדרגה דהוי גדר מצוה שחייב לרזרוף כמ"ש "יראיתם אותו זכרתם את כל מצות ה'". ואמנם להלכה, בלילה אינו מברך כמובן, וזה לשיטת הרמ"ב"ס ודאי דאיינו מברך, וע' ברמ"א ס"ס י"חadam לבשו קודם עלות השחר לא יברך עלייך וכשיאיר היום ימשמש בו ויברך, והיינו כנ"ל.

וז. והנה עולה דיסוד גדר המצוה הוא דכתיב "יעשו להם ציצית וכו' והוא לכט למצוות וראיתם אותו זכרתם את כל מצות ה'" והיינו בזמן ראייה שהוא ביום. ובע' שיטות הרא"ש בהמשכו גדר המצוה בלילה, דבכיסות יום אס לובש בלילה חייב בציצית, הנה בגמ' שם במנחות מ"ג ע"א איתא: "תניא: יראיתם אותו – פרט לכיסות לילה", ו"אשר תכסה בה" – הרי כיסות סומא אמרו דחייב, דמרובה כיסות סומא ישינה בראשיה אצל אחרים, ומוציא כיסות לילה שאינה בראשיה אצל אחרים. והיינו ד"מאשר תכסה בה" נלמדishi עוד גדר בחיווב ציצית, דהוא גדר בכיסות, והיינו דקובע לא רק הזמן אלא ג"כ הנסיבות, ואמנם הוא גדר בחיווב פטור מצד הנסיבות, ואני גדר ביסוד המצוה, והוא דקימ"ל להלכה וציצית חובת גברא כשלובש, ולא חובה מנא דין חובה על הבגד – שכל זמן שאינו לובש פטור מציצית, אבל בחיווב ציצית איך גדר בכיסות והוא על הגברא, דכשלובש הנסיבות חייב בציצית. ובע' הגדר בכיסות, כיון דיסוד המצוה הוא "יראיתם אותו" דהוא בזמן ראייה, ע"כ כיסות לילה פטור ואני זמן דראייה, וכיסות סומא חייב דישינה בראשיה אצל אחרים. ועליה גדר המצוה דכתוב בתורה "יראיתם אותו", והיינו בגדר זמן ראייה ביום וגם הוא בגדר דרואה. ובע'

הגדת דהוा מצד הכותות: כסות יומ – כיון דעתחיב גוף הכותות, נשאר בחיובו גם בלילה; וכסות לילה – כיון דעתפער גוף הכותות נשאר בפייטורו גם ביום. וכ"מ דפי' בczפנת פענה שם דכתוב דבדסומה הע' ג"כ זקיים עשה אין כאן רק דרבה כסות סומה וכו' ע"ש.

והנה כתוב בתורה בע' מצות ציצית "יראitem אותו וזכרתם ועשיתם ולא תתורו" וכו', והוא ביום ולא בלילה. והענין, לדגר המוצה הוא בזמן העיקר והיסוד שהוא ביום, והיסוד משפיע על הלילה. ובסוד הציצית, עניין לבן וتكلת דהוּא שחור שכל האורות מאירים ונכללים בו עניין התכליות והחולך ואור בסוד תורה ארץ ישראל, אמן גם בלילה בעניין שרואים עניין יום, ומתחנה ופועל בדרך דיים, וע' בתוס' מנחות מג ע"ב ד"ה חותם, ובגרא"א ס' ח' סע' י"א דהוּא חותם המלך שצורך להראות בחותם שהוא عبد ה', נראה דיש העניין לבוש הציצית, וע' ברמב"ס פ"ג ה"ח דמותר לבוש ציצית בלילה, ואיכא גדר מצוחה בכסות וכnen'ל.

ח. ובע' תפילין, שיטת הרמב"ס דמהתורה לילה לאו זמן תפילין, שנא' "מיימים ימיימה", וגדר המוצה הוא ביום ולא בלילה, וכך ע' דציצית וכnen'ל. ובשו"ע פסק כשיטה דמהתורה לילה זמן תפילין ומדרבענו הוא דאסטר להניחם שמא ישן בהם. והנה ע' ברמב"ס בהל' תפילין פ"ד הי"א דכתוב דהמניה תפילין לכתihilation אחורי השקיעה עובר בלאו שענא' "ושמרת את החוקה הזאת וכי' מיימים ימיימה", אבל אם הניח מוקדם וחשכה עליו אפילו הם עלו כל הלילה מותר ואין מוראים כן וכו'.

ובע' שיטת הרמב"ס בציצית ותפילין דמותר בלילה, ע' בפוס' משב"ז דצ"ב בגדרי בל תוסיף ובע' הגדר בזה והכוונה לקיים המוצה ואכמ"ל בזה.